

บทที่ 4

อิทธิพลของปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม

ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม จะได้แยกกล่าว เป็น ปัจจัยในด้านต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร
2. ปัจจัยด้านสถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม ในชั้นสังคมแรก เริ่ม
3. ปัจจัยด้านคุณลักษณะทาง เศรษฐกิจสังคม
4. ปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อมวลชน

1. ปัจจัยด้านประชากร

1.1 เพศ เพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม ถ้าในสังคมนั้น มีค่านิยมเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมของผู้ชายและผู้หญิงแตกต่างกัน สำหรับการวิจัยนี้แม้ว่าสัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้หญิงจะมีเพียงร้อยละ 10.2 แต่ก็พบว่า ผู้หญิงมีการเลื่อนชั้นทางสังคมน้อยกว่าผู้ชาย ผู้ชายเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นร้อยละ 36.9 แต่ผู้หญิงเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นร้อยละ 34.2 ขณะเดียวกันผู้หญิงก็มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงมากกว่าผู้ชาย (ตารางที่ 19)

แม้ว่าจะ เป็นค่าที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ก็แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่ผู้หญิงจะมีช่วงชั้นอาชีพสูงกว่าบิดาของตนนั้น เป็นไปได้น้อยกว่าผู้ชาย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะพ่อแม่จะส่งเสริมให้บุตรชายได้รับการศึกษาสูง ๆ แต่ไม่มีใครจะส่งเสริมบุตรหญิงเท่าใดนัก ทำให้โอกาสที่บุตรหญิงจะได้ประกอบอาชีพที่ดีกว่าบิดามีน้อย เพราะการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การประกอบอาชีพต่าง ๆ ในลักษณะที่แปรผันตามกัน คือถ้ามีการศึกษาสูง จะมีโอกาสประกอบอาชีพที่มีสถานภาพสูงตามไปด้วย ฉะนั้นเมื่อโอกาสในการศึกษามีข้อจำกัดสำหรับผู้หญิง ย่อมเป็นข้อจำกัดในการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้หญิงไปด้วยนั่นเอง

เมื่อนำเอาระดับการศึกษามาร่วมพิจารณา (ตารางที่ 20) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ป. 1 - ป. 4 ผู้หญิงมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนผู้ชายเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นร้อยละ 28.9 แต่ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ป. 5 - ป. 7 และ ม.ศ. 1 - ม.ศ. 5 พบว่า ผู้ชายมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้หญิง ส่วนหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา จากการทดสอบด้วยค่า ไคว์ สแควร์ แล้ว ปรากฏว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงมีสัดส่วนของผู้หญิงจำนวนมาก และในการวิจัยนี้มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้หญิงมีเพียงประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น จึงอาจทำให้การวิเคราะห์มีความคลาดเคลื่อนได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ

ตารางที่ 19 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามเพศ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

เพศ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ชาย	36.9	48.9	14.1	100.0 (631)
หญิง	34.2	50.7	15.1	100.0 (73)
รวม (จำนวน)	36.6 (258)	49.1 (346)	14.2 (100)	100.0 (704)

$$\chi^2 = 972.876 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

ตารางที่ 20 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครูเรือน จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคม

เพศและระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ไม่ได้เรียน</u>				
ชาย	10.0	80.0	10.0	100.0 (10)
หญิง	26.7	66.7	6.7	100.0 (15)
	$\chi^2 = 3.76$ และไม่มีนัยสำคัญ			
<u>ป. 1-ป. 4</u>				
ชาย	28.9	57.4	13.7	100.0 (329)
หญิง	33.3	52.8	13.9	100.0 (36)
	$\chi^2 = 20.45$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>ป. 5- ป. 7</u>				
ชาย	57.6	28.6	14.1	100.0 (99)
หญิง	57.1	28.6	14.3	100.0 (7)
	$\chi^2 = 16.27$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>ม.ศ.1-ม.ศ.5</u>				
ชาย	34.3	45.7	20.0	100.0 (70)
หญิง	28.6	28.6	42.9	100.0 (7)
	$\chi^2 = 2.16$ และไม่มีนัยสำคัญ			
<u>อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา</u>				
ชาย	44.1	42.2	13.7	100.0 (102)
หญิง	*ก	*ก	*ก	*ก (3)
	$\chi^2 = 4.27$ และไม่มีนัยสำคัญ			
<u>อื่น ๆ</u>				
ชาย	32.5	62.5	-	100.0 (8)
หญิง	-	-	-	-

* ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

** ได้แก่การศึกษาออกโรงเรียน เช่น นักธรรม

1.2 อายุ จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี และกลุ่มอายุ 31-40 ปี มีร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นไปใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และ 42.9 ตามลำดับ และรองลงไป คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.2 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป มีร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปน้อยที่สุด ขณะเดียวกันก็มีร้อยละของผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมากที่สุด คือ ร้อยละ 67.8 คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม เนื่องจากเป็นบุคคลที่เคยอยู่ในวัยกำลังแรงงานเมื่อสังคมยังมีสภาพเป็นสังคมเกษตรกรรม อัตราการเปลี่ยนแปลงในสังคมมีน้อย บุตรมักจะประกอบอาชีพเช่นเดียวกับบิดา ทำให้คงสถานภาพชั้นทางสังคมไว้มากที่สุด และไม่คิดที่จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่นอีก ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี มีสัดส่วนของผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมเป็นอันดับสอง และมีร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปเป็นอันดับสองเช่นเดียวกัน ซึ่งคงจะเป็นผลมาจากการที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพในกลุ่มอายุนี้อยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่าในกลุ่มช่วงอายุ 41-50 ปี มีร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปน้อยที่สุด ทั้งที่ควรจะมีอัตราส่วนของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปใกล้เคียงกับกลุ่มช่วง 51-60 ปี (ตารางที่ 21)

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 20-30 ปี พบว่า มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพต่ำลงมากที่สุด คือ ร้อยละ 22.2 ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเป็นวัยที่กำลังเริ่มประกอบอาชีพครั้งแรก ช่วงชั้นอาชีพที่ประกอบจึงยังต่ำกว่าของบิดาอยู่ ในเวลาต่อไปหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพต่อไปอีกในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะเป็นช่วงสำคัญของสถานภาพแรกเข้า (Status of entry) หรือเริ่มประกอบอาชีพครั้งแรก ยังมีโอกาสอีกมากที่จะได้ไปสู่สถานภาพอาชีพปลายทาง (Status of destination) หรืออาชีพหลักสุดท้ายในวัยแรงงาน ตามแนวความคิดในเรื่องการเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวตั้ง คือ ยังคงมีโอกาสนอนขึ้นทางสังคมในรุ่นอายุของตนเองอยู่อีกมาก

เมื่อทดสอบด้วยค่าไคว สแควร์ แล้วแสดงให้เห็นว่าอายุมีผลสัมพันธ์กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม นั่นก็คืออายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมให้สูงขึ้น

ตารางที่ 21 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มอายุ และสถานภาพ
การเลื่อนชั้นทางสังคม

อายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ต่ำกว่า 20 ปี	42.9	42.9	14.3	100.0 (7)
20 - 30 ปี	35.2	42.6	22.2	100.0 (176)
31 - 40 ปี	42.8	41.7	15.6	100.0 (180)
41 - 50 ปี	31.2	54.4	14.4	100.0 (160)
51 - 60 ปี	39.2	55.0	5.8	100.0 (120)
61 ปีขึ้นไป	30.5	67.8	1.7	100.0 (59)
รวม	36.7	49.3	14.1	100.0
(จำนวน)	(257)	(346)	(99)	(702)

$$\chi^2 = 1048.34 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

1.2 ขนาดครอบครัว ขนาดครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลื่อนชั้นทางสังคม
ในเชิงแปรผกผันเนื่องจากมีข้อสมมุติพื้นฐานว่า ผู้ที่มีครอบครัวขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับ
ครอบครัวอื่น ๆ สามารถใช้ประโยชน์จากพลังงานและทรัพยากรเพื่อความก้าวหน้าของตน ซึ่งถ้ามี
ครอบครัวขนาดใหญ่แล้ว พลังงานและทรัพยากรเหล่านั้นจะต้องนำไปใช้ในการเลี้ยงดูบุตรที่เพิ่มขึ้น
ทั้งนี้อาจเกี่ยวกับความปรารถนาที่จะเลื่อนชั้นในตอนแรกที่ทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็ก¹ จากการ

¹โรนาลด์ ฟรีดแมน, "สังคมวิทยาเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของมนุษย์," ทฤษฎีที่น่า
สนใจทางประชากรศาสตร์, หน้า 81-82.

วิจัยครั้งนี้ได้พบแนวโน้มตามข้อสมมุติดังกล่าว นั่นคือ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นไปมีอัตราส่วนร้อยละน้อยลงตามลำดับ ตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น คือร้อยละ 40.3, 35.8, 32.3 และ 27.4 ของกลุ่มผู้ที่มีบุตรจำนวน 1-2 คน, 3-4 คน, 5-6 คน และ 7 คนขึ้นไปตามลำดับ และในทางกลับกันอัตราส่วนร้อยละจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในกลุ่มผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม คือร้อยละ 46.4, 51.9, 55.9 และ 60.8 ของกลุ่มผู้ที่มีบุตรจากน้อยไปหามากตามลำดับ

ส่วนในกลุ่มผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพต่ำลง มีอัตราส่วนร้อยละในแต่ละกลุ่มตามจำนวนบุตรใกล้เคียงกัน และอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำที่สุด แม้ว่าร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีบุตรจำนวนน้อยกว่าจะสูงกว่าเล็กน้อยก็ตาม

ในกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีบุตรเลยมีร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพต่ำลงถึงร้อยละ 20.9 ซึ่งมากกว่าทุกกลุ่มสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากในจำนวนนี้มีหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในวัยที่เริ่มต้นทำงาน ทำให้มีสถานภาพในอาชีพต่ำกว่าบิดา จึงมีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงในระดับสูง (ตารางที่ 22)

เมื่อคิดค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรในแต่ละกลุ่มสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น คงเดิม และต่ำลง มีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.5, 3.0 และ 2.3 คนตามลำดับ การที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยน้อยที่สุด น่าจะเป็นเพราะว่ามีสัดส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยเริ่มต้นทำงานอยู่ในระดับสูง และการที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิมมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยสูงที่สุด เป็นเพราะว่าในจำนวนของผู้ที่คงอยู่ในสถานภาพทางสังคมชั้นเดิมนี้มีสัดส่วนของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพ เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรสูง เพราะโดยทั่วไปแล้วจากการศึกษาจะพบเสมอว่า ในช่วงชั้นอาชีพที่ต่ำกว่าจะมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่สูงกว่า และจากการหาค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรในแต่ละช่วงชั้นอาชีพในเขตวิจัยนี้ก็ได้อผลในทำนองเดียวกัน คือหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช่

ร่างกายมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.2 คน หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือ และกึ่งใช้ฝีมือมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.7 คน และหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพ เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.1 คน (ดูตารางในภาคผนวก)

เพื่อที่จะวิเคราะห์ว่า ขนาดครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยตรงแท้จริง หรือไม่มากนักเพียงใด ได้นำเอากลุ่มอายุมาเป็นตัวแปรคุม (ตารางที่ 23) ผลก็คือยังพบแนวโน้มว่า ผู้ที่มีจำนวนบุตรน้อยมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่มีจำนวนบุตรมาก แม้ว่าไม่ได้ ปรากฏผลเช่นนี้ทุกกลุ่มอายุ ได้แก่ ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี เมื่อพิจารณาจากจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ปรากฏว่าทุกกลุ่มของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพที่ต่างกัน มีบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากันหมด คือเท่ากับ 0.7 คน และในกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป ผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมีบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 คน มากกว่าผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ซึ่งมีบุตรโดยเฉลี่ย 3.4 คน นอกนั้นในทุกกลุ่มอายุผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นจะมีบุตรโดยเฉลี่ยจำนวนน้อยกว่าผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

ผลจากการนำเอาอายุมาพิจารณาร่วมด้วยนี้ ทำให้พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 41-50 ปีที่ไม่มีบุตร มีถึงร้อยละ 83.3 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งสูงกว่าทุกกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีบุตรในกลุ่มอายุอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีบุตรจำนวน 7 คนขึ้นไป ในกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป และกลุ่มอายุ 51-60 ปี ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น มีร้อยละ 33.3 และ 28.6 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนร้อยละสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ ที่มีบุตรจำนวนเท่ากันนี้

นอกจากนี้ สิ่งที่แสดงให้เห็นจากการนำเอาอายุมาเป็นตัวแปรคุมก็คือ ในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากกว่า จะมีบุตรโดยเฉลี่ยมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า โดยเป็นไปตามลำดับจากกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ 51-60 ปี คือเท่ากับ 0.7, 2.4, 3.9 และ 4.2 คนตามลำดับ (ตารางที่ 23)

เมื่อนำเอาระดับการศึกษาเป็นตัวแปรคุม (ตารางที่ 24) พบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมและมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตร คือหัวหน้าครัวเรือนที่มี

การศึกษาสูงจะมีบุตรโดยเฉลี่ยน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำ และเป็นลักษณะแปรผกผันระหว่างระดับการศึกษา กับจำนวนบุตร

จากตารางที่ 24 จะเห็นความสัมพันธ์ของจำนวนบุตรกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมได้อย่างชัดเจนในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือร้อยละ 48.7, 39.1 และ 33.3 ของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีบุตร มีบุตรจำนวน 1-2 คน และมีบุตรจำนวน 3-4 คน มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยก็พบว่า ผู้ที่มีบุตรโดยเฉลี่ย 0.9 คน 1.1 คน และ 1.3 คน มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น ต่ำลง และคงเดิมตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และระดับต่ำกว่าชั้น ป. 4 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีบุตรโดยเฉลี่ยจำนวนน้อยกว่า มีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่มีบุตรโดยเฉลี่ยจำนวนมากว่าเช่นเดียวกัน ส่วนในกลุ่มระดับการศึกษา ป. 5-ป. 7 และ ม.ศ. 1-ม.ศ. 5 ไม่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของจำนวนบุตรกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่ได้กลับปรากฏว่า จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม

ผลจากการวิเคราะห์หากล่าวสรุปได้ว่า ขนาดครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม และมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในลักษณะแปรผกผันกันคือระดับการศึกษายิ่งสูงก็จะมีผลต่อการกำหนดขนาดครอบครัวให้มีขนาดเล็กลง และระดับการศึกษานี้เองที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม จึงกล่าวได้ว่า ขนาดครอบครัวมีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม และเป็นผลมาจากระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนด้วย เพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงโดยปกติแล้วย่อมตระหนักถึงความสำคัญของการจำกัดขนาดครอบครัวให้เล็ก เพื่อที่จะสามารถสร้างสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมได้คล่องตัวนั่นเอง

ตารางที่ 22 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนบุตร และสถานภาพ
การเลื่อนชั้นทางสังคม

จำนวนบุตร	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่มีบุตร	37.4	41.7	20.9	100.0 (139)
1 - 2 คน	40.3	46.4	13.3	100.0 (233)
3 - 4 คน	35.8	51.9	12.3	100.0 (187)
5 - 6 คน	32.3	55.9	11.8	100.0 (93)
7 คนขึ้นไป	27.4	60.8	11.8	100.0 (51)
รวม (จำนวน)	36.6 (257)	49.2 (346)	14.2 (100)	100.0 (703)
ค่าเฉลี่ย	2.5	3.0	2.3	2.7

ตารางที่ 23 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนบุตร กลุ่มอายุ
และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

จำนวนบุตรและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า 20-30 ปี</u>				
ไม่มีบุตร	34.0	41.5	24.5	100.0 (106)
1 - 2 คน	39.1	44.9	15.9	100.0 (69)
3 - 4 คน	25.0	37.5	37.5	100.0 (8)
5 - 6 คน	-	-	-	-
7 คนขึ้นไป	-	-	-	-
ค่าเฉลี่ย	0.7	0.7	0.7	0.7

ตารางที่ 23 (ต่อ)

จำนวนบุตรและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>31 - 40 ปี</u>				
ไม่มีบุตร	50.0	33.3	16.7	100.0 (18)
1 - 2 คน	50.0	38.5	11.5	100.0 (78)
3 - 4 คน	36.6	45.1	18.3	100.0 (71)
5 - 6 คน	25.0	58.3	16.7	100.0 (12)
7 คนขึ้นไป	-	-	*ก	*ก (1)
ค่าเฉลี่ย	2.2	2.6	2.9	2.4
<u>41 - 50 ปี</u>				
ไม่มีบุตร	83.3	16.7	-	100.0 (6)
1 - 2 คน	23.1	53.8	23.1	100.0 (39)
3 - 4 คน	37.5	53.6	8.9	100.0 (56)
5 - 6 คน	25.6	59.0	15.4	100.0 (39)
7 คนขึ้นไป	25.0	60.0	15.0	100.0 (20)
ค่าเฉลี่ย	3.6	4.1	3.8	3.9
<u>51 - 60 ปี</u>				
ไม่มีบุตร	*ก	*ก	-	*ก (4)
1 - 2 คน	41.4	51.7	6.9	100.0 (29)
3 - 4 คน	40.6	56.2	3.1	100.0 (32)
5 - 6 คน	42.4	51.5	6.1	100.0 (33)
7 คนขึ้นไป	28.6	61.9	9.5	100.0 (21)
ค่าเฉลี่ย	4.0	4.2	4.6	4.2
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่มีบุตร	20.0	80.0	-	100.0 (5)
1 - 2 คน	35.3	64.7	-	100.0 (17)

ตารางที่ 23 (ต่อ)

จำนวนบุตรและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
3 - 4 คน	25.0	70.0	5.0	100.0 (20)
5 - 6 คน	37.5	62.5	-	100.0 (8)
7 คนขึ้นไป	33.3	56.7	-	100.0 (9)
ค่าเฉลี่ย	3.6	3.4	-	3.5

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 24 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนบุตร ระดับการศึกษา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

จำนวนบุตรและระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า ป. 4</u>				
ไม่มีบุตร	33.3	54.2	12.5	100.0 (24)
1 - 2 คน	28.2	55.6	16.2	100.0 (117)
3 - 4 คน	28.5	58.5	13.1	100.0 (130)
5 - 6 คน	29.3	59.8	11.0	100.0 (82)
7 คนขึ้นไป	27.0	62.2	10.8	100.0 (37)
ค่าเฉลี่ย	3.4	3.7	3.2	3.5
<u>ป. 5 - ป. 7</u>				
ไม่มีบุตร	50.0	30.8	19.2	100.0 (26)
1 - 2 คน	59.5	33.3	7.1	100.0 (42)
3 - 4 คน	65.0	15.0	20.0	100.0 (20)

ตารางที่ 24 (ต่อ)

จำนวนบุตรและระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
5 - 6 คน	66.7	22.2	11.1	100.0 (9)
7 คนขึ้นไป	37.5	37.5	25.0	100.0 (3)
ค่าเฉลี่ย	2.3	2.2	2.6	2.4
<u>ม.ศ. 1 - ม.ศ. 5</u>				
ไม่มีบุตร	19.4	44.4	36.0	100.0 (36)
1 - 2 คน	46.4	39.3	14.3	100.0 (28)
3 - 4 คน	50.0	50.0	-	100.0 (12)
5 - 6 คน	-	*ก	-	*ก (1)
7 คนขึ้นไป	-	-	-	-
ค่าเฉลี่ย	2.0	1.3	0.4	1.2
<u>อาชีวศึกษา</u>				
ไม่มีบุตร	36.4	63.6	-	100.0 (11)
1 - 2 คน	53.3	33.3	13.3	100.0 (15)
3 - 4 คน	*ก	*ก	*ก	*ก (4)
5 - 6 คน	-	-	-	-
7 คนขึ้นไป	-	-	-	-
ค่าเฉลี่ย	1.6	2.0	-	1.2
<u>อุดมศึกษา</u>				
ไม่มีบุตร คน	48.7	33.3	18.0	100.0 (39)
1 - 2 คน	39.1	47.8	13.0	100.0 (23)
3 - 4 คน	33.3	58.3	8.3	100.0 (12)
5 - 6 คน	-	-	*ก	*ก (1)
7 คนขึ้นไป	-	-	-	-
ค่าเฉลี่ย	0.9	1.3	1.1	1.1

* ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

1.4 การย้ายถิ่น การย้ายถิ่นมีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมอย่างไร นั้น อาจพิจารณาได้ในแง่ของกระบวนการย้ายถิ่นในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับถิ่นปลายทาง และปัจจัยส่วนตัวบุคคล เมื่อท้องถิ่นปลายทางมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ และอุตสาหกรรม อย่างใหม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็จะเกิดกระแสการย้ายถิ่นเข้าไปในระดับสูงเพื่อการเข้าไปทำงาน ทำเนื่องจากมีช่องทางในการประกอบอาชีพที่ดีกว่าถิ่นต้นทาง แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับขนาดของ ท้องถิ่นปลายทางนั้น ๆ ด้วย และในแง่ของปัจจัยส่วนตัวบุคคลนั้น กล่าวได้ว่าการย้ายถิ่นเป็นการ ติดต่อกับโลกภายนอกอย่างหนึ่ง คนที่มีการย้ายถิ่นจำนวนมากครั้งมักจะมีประสบการณ์มาก และเป็น ประสบการณ์ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังเลื่อนฐานะทางสังคมของตนให้สูงขึ้น

จากการศึกษาของ Peter M. Blau และ Otis Dudley Duncan¹ ซึ่งได้ รวบรวมข้อมูลจาก The U.S. Bureau of the Census ในปี 1962 พบว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง มักจะมีความปรารถนาในตำแหน่งทางด้านอาชีพ และมีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมให้ สูงขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ย้ายถิ่น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองจะทำให้ประสบผลสำเร็จในด้านการอาชีพ มากกว่าการย้ายถิ่นสู่ชนบท อย่างไรก็ตามขนาดของท้องถิ่นจะมีนัยสำคัญต่อโอกาสในการเลื่อนชั้น ทางสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชั้นสังคมแรกเริ่มด้วย

ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพการย้ายถิ่น (ดูตารางที่ 25) ก็จะพบว่า ผู้ที่เคยย้ายถิ่นมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น เพราะแม้แต่ผู้ที่เคย ย้ายถิ่นเพียงครั้งเดียว ก็มีถึงร้อยละ 39.2 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลย มีเพียงร้อยละ 26.0 เท่านั้นที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น

¹Peter M. Blau and Otis Dudley Duncan, "Some Preliminary Finding on Social Mobility in the United States," in Mark Abrahamson, Ephraim H. Mizruchi and Carlton A. Hornung., Stratification and Mobility, p. 280 - 287.

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนครั้งของการย้ายถิ่น ก็พบว่าอัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นจำนวน 1 ครั้ง และ 2 ครั้ง และมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกันเท่ากับร้อยละ 39.2 และ 39.7 ตามลำดับ และอัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นจำนวน 3 ครั้ง และ 4 ครั้ง และมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกันเท่ากับร้อยละ 55.3 และ 52.2 ตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง มีอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่มีการย้ายถิ่นจำนวน 1, 2 และ 3 ครั้ง น้อยลงตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 18.9, 11.2 และ 10.5 ตามลำดับ

จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นค่อนข้างชัดเจนว่า จำนวนครั้งของการย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะการย้ายถิ่นเป็นการเคลื่อนย้ายทางกายภาพ เพื่อแสวงหาหนทางที่ดีกว่า เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมกึ่งอุตสาหกรรมมีการย้ายถิ่นเข้าระดับสูง เพราะเป็นสังคมที่มีช่องทางในการประกอบอาชีพมากกว่าสังคมเกษตรกรรม อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อจะได้ทำงานในระดับแรงงานกึ่งฝีมือ (semi-skilled labour) ในโรงงานอุตสาหกรรม และมีโอกาสฝึกฝนสู่ระดับแรงงานฝีมือ (skilled labour) ในโรงงานอุตสาหกรรมต่อไป

จากตารางที่ 25 เป็นที่น่าสังเกตว่าอัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่น 3 ครั้ง มีค่าสูงสุดในบรรดาผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และค่าร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่น 4 ครั้ง และ 5 ครั้ง ขึ้นไปกลับมีค่าลดลง (แต่ก็มากกว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่น 1 ครั้ง และ 2 ครั้ง) และสัดส่วนของผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นมีอัตราส่วนร้อยละสูงสุดในกลุ่มผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม กล่าวได้ว่าการที่ไม่มีการเคลื่อนย้ายทางกายภาพหรือไม่เคยย้ายถิ่นเลยนั้น น่าจะทำให้บุคคลไม่มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมตามไปด้วย หรือมีการเคลื่อนย้ายทางสังคมในระดับต่ำกว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่น

เมื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งของการย้ายถิ่น พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นโดยเฉลี่ย 1.4 ครั้ง มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้น หัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นโดยเฉลี่ย 1.1 ครั้ง และ 1.0 ครั้ง มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมต่ำลง และคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมตามลำดับ

กล่าวสรุปได้ว่า ผู้ที่มีการย้ายถิ่นจำนวนครั้งที่มีโอกาสมากกว่ามีโอกาสในการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่นน้อยครั้งกว่า และในด้านสถานภาพการย้ายถิ่น ผู้ที่มีการย้ายถิ่นมีโอกาสเช่นเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลย

และเพื่อที่จะพิจารณาข้อสรุปข้างต้นนี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น จึงได้นำเอากลุ่มอายุและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมารวมวิเคราะห์ด้วย ผลที่ได้ยืนยันข้อสรุปข้างต้นให้เด่นชัดขึ้น โดยที่ในทุกกลุ่มอายุ (ตารางที่ 26) ปรากฏว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่นจำนวนมากกว่า จะมีโอกาสในการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้นมากกว่า และในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีอัตราส่วนของผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมากที่สุด เป็นเช่นนี้ในทุกกลุ่มอายุ และมีสัดส่วนมากกว่าผู้ที่มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าเท่าตัวขึ้นไปทุกกลุ่มอายุเช่นเดียวกัน

จากตารางที่ 26 จะเห็นได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 51-60 ปี, 31-40 ปี และ 41-50 ปี ที่มีการย้ายถิ่น 3-4 ครั้งและมีการเคลื่อนย้ายทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น มีถึงร้อยละ 70.0, 66.7 และ 47.1 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนร้อยละสูงกว่าทุกกลุ่มของจำนวนครั้งการย้ายถิ่นในกลุ่มอายุต่าง ๆ ของหัวหน้าครัวเรือน

เมื่อนำเอาระดับการศึกษามารวมวิเคราะห์ด้วย (ตารางที่ 27) ก็ปรากฏว่าความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับสถานภาพการเคลื่อนย้ายทางสังคมยังคงเห็นได้อย่างเด่นชัด นั่นคือในทุกๆ ระดับการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่มีจำนวนครั้งการย้ายถิ่นโดยเฉลี่ยมากกว่า จะมีโอกาสในการเคลื่อนย้ายทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่นน้อยครั้งกว่า และผู้ที่มีการย้ายถิ่นจำนวนครั้งโดยเฉลี่ยต่ำที่สุดในเกือบทุกระดับการศึกษา เป็นผู้ที่มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมต่ำลง (ยกเว้นกลุ่มระดับการศึกษา ป. 1-ป.4 เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น) นอกจากนี้แล้วยังแสดงให้เห็นแนวโน้ม

อีกประการหนึ่ง คือหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง จะมีการย้ายถิ่นในจำนวนครั้งที่มากขึ้นในลักษณะแปรผันตามกัน

จากตารางที่ 27 พบว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ป. 5-ป. 7 ที่มีการย้ายถิ่น 3 ครั้ง มีถึงร้อยละ 87.5 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ม.ศ. 1-ม.ศ. 5 ที่มีการย้ายถิ่น 3 ครั้ง มีร้อยละ 55.6 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งเป็นค่าร้อยละที่รองลงไป

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และอาชีวศึกษา ที่มีการย้ายถิ่น 4 ครั้ง และมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมีถึงร้อยละ 60.0 และ 42.9 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงมีจำนวนไม่น้อยที่มีการย้ายถิ่นจำนวนมากครั้ง และผู้ที่มีการย้ายถิ่นในจำนวนมากครั้งนี้มักจะมีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าด้วย

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ป. 1-ป. 4 ก็พบว่าผู้ที่มีการย้ายถิ่น 4 ครั้งมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 และรองลงไปคือผู้ที่มีการย้ายถิ่น 3 ครั้งที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 46.7 ในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้ น่าจะกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่คงจะเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมในระดับแรงงาน กึ่งฝีมือ (Semi-Skilled Labour) โดยเปลี่ยนอาชีพจากแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่ตนเคยทำมาก่อน

ตารางที่ 25 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนครั้งการย้ายถิ่น
และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

การย้ายถิ่น	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่เคยย้ายถิ่น	26.0	61.9	12.1	100.0 (231)
1 ครั้ง	39.2	41.8	18.9	100.0 (270)
2 ครั้ง	39.7	49.1	11.2	100.0 (116)
3 ครั้ง	55.3	34.2	10.5	100.0 (38)
4 ครั้ง	52.2	39.1	8.7	100.0 (23)
5 ครั้งขึ้นไป	50.0	38.9	11.1	100.0 (18)
รวม	36.5	49.1	14.4	100.0
(จำนวน)	(254)	(342)	(100)	(696)
ค่าเฉลี่ย	1.4	1.0	1.1	1.2

ตารางที่ 26 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนครั้งการย้ายถิ่น
กลุ่มอายุ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

การย้ายถิ่นและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ต่ำกว่า 20-30 ปี				
ไม่เคยย้ายถิ่น	26.9	50.0	23.1	100.0 (26)
1 - 2 ครั้ง	36.4	40.7	22.9	100.0 (140)
3 - 4 ครั้ง	30.8	53.8	15.4	100.0 (13)
5 ครั้งขึ้นไป	*ก	-	-	*ก (2)
ค่าเฉลี่ย	1.6	1.4	1.4	1.5

ตารางที่ 26 (ต่อ)

การย้ายถิ่นและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>31 - 40 ปี</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	28.6	57.1	14.3	100.0 (56)
1 - 2 ครั้ง	46.1	35.3	18.6	100.0 (102)
3 - 4 ครั้ง	66.7	27.8	5.6	100.0 (18)
5 ครั้งขึ้นไป	*ก	*ก	-	*ก (2)
ค่าเฉลี่ย	1.6	1.0	1.1	1.3
<u>41 - 50 ปี</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	25.7	63.5	10.8	100.0 (74)
1 - 2 ครั้ง	33.9	48.4	17.7	100.0 (62)
3 - 4 ครั้ง	47.1	41.2	11.8	100.0 (17)
5 ครั้งขึ้นไป	33.3	33.3	33.3	100.0 (6)
ค่าเฉลี่ย	1.4	0.9	1.5	1.2
<u>51 - 60 ปี</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	27.4	62.7	9.8	100.0 (51)
1 - 2 ครั้ง	45.3	52.8	1.9	100.0 (53)
3 - 4 ครั้ง	70.0	20.0	10.0	100.0 (10)
5 ครั้งขึ้นไป	20.0	80.0	-	100.0 (5)
ค่าเฉลี่ย	1.4	1.1	0.7	1.2
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	17.4	82.6	-	100.0 (23)
1 - 2 ครั้ง	31.0	65.5	3.4	100.0 (29)
3 - 4 ครั้ง	*ก	*ก	-	*ก (3)
5 ครั้งขึ้นไป	100.0	-	-	100.0 (6)
ค่าเฉลี่ย	2.5	0.8	-	1.4

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 27 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนครั้งการย้ายถิ่น
ระดับการศึกษา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

การย้ายถิ่นและระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ไม่ได้เรียน</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	16.7	75.0	8.3	100.0 (12)
1 ครั้ง	25.0	75.0	-	100.0 (8)
2 ครั้ง	*ก	*ก	*ก	*ก (3)
3 ครั้ง	-	-	-	-
4 ครั้ง	-	-	-	-
5 ครั้งขึ้นไป	-	-	-	-
ค่าเฉลี่ย	2.4	0.5	-	0.6
<u>ป. 1 - ป. 4</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	20.8	67.9	11.3	100.0 (168)
1 ครั้ง	33.1	45.4	21.5	100.0 (130)
2 ครั้ง	39.1	50.0	10.9	100.0 (46)
3 ครั้ง	46.7	40.0	13.3	100.0 (15)
4 ครั้ง	50.0	50.0	-	100.0 (6)
5 ครั้งขึ้นไป	-	*ก	*ก	*ก (3)
ค่าเฉลี่ย	1.1	0.7	0.9	0.8
<u>ป. 5 - ป. 7</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	44.4	33.3	22.2	100.0 (18)
1 ครั้ง	58.3	27.1	14.6	100.0 (48)
2 ครั้ง	50.0	35.0	15.0	100.0 (20)
3 ครั้ง	87.5	12.5	-	100.0 (8)
4 ครั้ง	*ก	-	*ก	*ก (3)
5 ครั้งขึ้นไป	62.5	37.5	-	100.0 (8)
ค่าเฉลี่ย	1.7	1.5	1.1	1.6

ตารางที่ 27 (ต่อ)

การย้ายถิ่นและระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ม.ศ. 1 - ม.ศ. 5</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	42.9	35.7	21.4	100.0 (14)
1 ครั้ง	22.6	41.9	35.5	100.0 (31)
2 ครั้ง	22.2	66.7	11.1	100.0 (18)
3 ครั้ง	55.6	33.3	11.1	100.0 (9)
4 ครั้ง	*ก	*ก	-	*ก (2)
5 ครั้งขึ้นไป	*ก	-	-	*ก (2)
ค่าเฉลี่ย	1.8	1.5	1.1	1.5
<u>อาชีวศึกษา</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	-	*ก	-	*ก (1)
1 ครั้ง	60.0	30.0	10.0	100.0 (10)
2 ครั้ง	50.0	50.0	-	100.0 (6)
3 ครั้ง	*ก	*ก	-	*ก (2)
4 ครั้ง	42.9	42.9	14.3	100.0 (7)
5 ครั้งขึ้นไป	-	*ก	*ก	*ก (2)
ค่าเฉลี่ย	2.1	1.2	-	1.9
<u>อุดมศึกษา</u>				
ไม่เคยย้ายถิ่น	50.0	37.5	12.5	100.0 (8)
1 ครั้ง	40.5	37.8	21.6	100.0 (37)
2 ครั้ง	41.2	47.1	11.8	100.0 (17)
3 ครั้ง	*ก	*ก	*ก	*ก (4)
4 ครั้ง	60.0	40.0	-	100.0 (5)
5 ครั้งขึ้นไป	*ก	*ก	-	*ก (3)
ค่าเฉลี่ย	1.7	1.6	1.4	1.6

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

2. ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในชั้นสังคมแรกเริ่ม

2.1 ระดับการศึกษาของบิดา ในกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคม ได้กำหนดตัวแปรพื้นฐานของการส่งผลกระทบต่ออาชีพของบุคคล ตัวแปรพื้นฐานสำคัญที่สุดในชั้นสังคมแรกเริ่มของบุคคลก็คือระดับการศึกษาของบิดา และอาชีพของบิดา แต่ในการวิจัยนี้ได้ข้อมูลทางด้านระดับการศึกษาของบิดาที่สามารถนำมาพิจารณาหาความสัมพันธ์กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนได้เพียง 469 รายเท่านั้น ทำให้การวิเคราะห์อาจจะไม่เด่นชัดเท่าที่ควร เพราะกรณีตัวอย่างการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนที่จะศึกษาได้มีมากกว่าถึง 235 ราย

อีกประการหนึ่งในจำนวนทั้งหมดของระดับการศึกษาของบิดาหัวหน้าครัวเรือนปรากฏว่าเกือบร้อยละ 60 มีการศึกษาระดับต่ำเพียง ป.1 - ป.4 เท่านั้น ส่วนอีกประมาณร้อยละ 25 ของทั้งหมดไม่ได้เรียนหนังสือ ที่เหลืออีกเพียงประมาณร้อยละ 17.0 มีการศึกษาระดับ ป.5 - ป.7 จนถึงระดับอุดมศึกษา และมีการศึกษานอกโรงเรียน (การศึกษานอกโรงเรียนมีสัดส่วนมากที่สุดในส่วนที่เหลือนี้) เนื่องจากการที่ระดับการศึกษาของบิดาหัวหน้าครัวเรือนที่สูงกว่า ป. 5 ขึ้นไปมีสัดส่วนน้อยมาก จึงทำให้มองเห็นได้ไม่เด่นชัดเท่าที่ควรถึงผลกระทบของระดับการศึกษาของบิดาที่มีต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน (ดูตารางที่ 5 ประกอบ)

จากตารางที่ 28 พบว่า อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากบิดาที่มีการศึกษาระดับนี้เป็นผู้ที่ส่งเสียให้บุตรได้เรียนถึงระดับ ป.5 - ป.7 มากที่สุด เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับในรุ่นของบุตร (หัวหน้าครัวเรือน) ทำให้หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับประถมปลายดังกล่าวหันไปประกอบอาชีพในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือจำนวนไม่น้อย โดยอาศัยการฝึกฝนอบรม ช่วงชั้นอาชีพที่หัวหน้าครัวเรือนประกอบนี้เป็นช่วงชั้นอาชีพที่สูงกว่าของบิดาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร

รองลงไปของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น คือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับ ป.5 - ป.7 และหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ 36.6 ตามลำดับ

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับสูง (อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา) ส่วนใหญ่น่าจะอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นช่วงชั้นเดียวกับบิดา ทำให้การเลื่อนชั้นทางสังคมอยู่ในสถานภาพคงเดิม

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว อาจกล่าวได้ว่า บิดาที่มีการศึกษาในระดับสูงจะเป็นกลุ่มที่มีบุตรมีการศึกษาในระดับสูง เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดากับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.3800 ส่วนบิดาที่มีการศึกษาระดับต่ำจะเป็นกลุ่มที่มีบุตรได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าตน ลักษณะเช่นนี้เป็นไปตามแนวความคิดเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมที่ว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะพยายามรักษาสถานภาพของตน และเตรียมให้บุตรได้อยู่ในสถานภาพและชั้นทางสังคมคล้ายคลึงกับตน ส่วนผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำก็จะพยายามยกระดับสถานะของตนให้สูงขึ้น และมุ่งปรารถนาให้บุตรของตนได้อยู่ในสถานภาพหรือชั้นทางสังคมที่ดีกว่าตน โดยที่ได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องนำไปสู่การประกอบอาชีพอันเป็นที่มาของรายได้ ความมั่งคั่ง และริถีชีวิต ซึ่งแสดงถึงการเป็นสมาชิกในชั้นสังคมต่าง ๆ กัน หรืออีกนัยหนึ่งอธิบายได้ด้วยกระบวนการของการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยกลไกของตัวแปรพื้นฐานใน Basic Model of Occupational Achievement ของ O.D. Duncan, Featherman และ B. Duncan กล่าวคือระดับการศึกษาของบิดาส่งผลต่อระดับการศึกษาของบุคคล ระดับการศึกษาของบุคคลจะส่งผลต่ออาชีพของบุคคลนั่นเอง ขณะเดียวกันระดับการศึกษาของบิดาก็จะส่งผลต่ออาชีพของบุคคลนั้น ๆ ด้วย ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในแนวความคิดและ ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

เมื่อนำเอาช่วงชั้นอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมารวมวิเคราะห์ด้วย (ตารางที่ 29) และทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าไคว์ สแควร์ พบว่า ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน และในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือ ระดับการศึกษาของบิดามีอิทธิพลต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน แต่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานไร้ฝีมือนั้น การคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมและการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพที่ต่ำลง ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของบิดา

จากตารางที่ 29 พบว่า ยังคงปรากฏอยู่อย่างชัดเจนว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามี การศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 และที่มีบิดาไม่ได้เรียนหนังสือ มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ใน อัตราส่วนร้อยละมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งในกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพไม่ใช้แรงงาน และในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือ และกึ่งใช้ฝีมือ คือในช่วงชั้นอาชีพไม่ใช้แรงงาน หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาไม่ได้เรียนหนังสือ มีถึง ร้อยละ 88.0 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษา ระดับ ป.1 - ป.4 มีร้อยละ 75.7 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ส่วนในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 ร้อยละ 60.2 ที่มีการ เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 50.0 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น

การที่เป็นดังนี้ก็เนื่องจากในช่วงชั้นอาชีพทั้งสองนี้ ส่วนใหญ่แล้วจะต้องมีการศึกษาเกิน กว่าชั้น ป.4 ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนในช่วงชั้นอาชีพทั้งสองย่อมมีการศึกษาสูงกว่าบิดาของตน ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นจะประกอบอาชีพในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ฉะนั้นเมื่อหัวหน้าครัวเรือน ประกอบอาชีพอยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่าของบิดา ก็ย่อมกล่าวได้ว่ามีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพ สูงขึ้น และผลที่ปรากฏเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะว่าบิดาที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ ย่อมจะพยายามยก ระดับสถานภาพของบุตรให้สูงขึ้นเท่าที่จะมีโอกาสนั่นเอง

สำหรับในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ อันเป็นช่วงชั้นอาชีพที่จะแสดง ถึงการคงอยู่ในชั้นสังคมและการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงเท่านั้น พบว่า ส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัว เรือนที่มีบิดาไม่ได้เรียนหนังสือจะคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม คิดเป็นร้อยละ 94.1 รองลงไปคือหัวหน้า ครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 คิดเป็นร้อยละ 79.2 การที่มีค่าอัตราส่วนร้อยละ ใน ระดับสูงเช่นนี้ เนื่องจากบิดาหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับไม่เกินชั้น ป.4 ส่วนใหญ่แล้วก็ คงจะมีอาชีพอยู่ในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ฉะนั้นเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพในช่วงชั้น เดียวกันนี้ย่อมหมายถึงมีการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีการศึกษาระดับต่ำ จำนวนไม่น้อยที่ไม่มีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมให้อยู่ในสถานภาพที่สูงขึ้น แต่จะคงอยู่ในชั้นสังคม เดิมซึ่งเป็นการคงอยู่ในช่วงชั้นต่ำ

ตารางที่ 28 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับการศึกษาของบิดา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่ได้เรียน	36.6	58.0	5.4	100.0 (112)
ป.1 - ป.4	38.5	46.4	15.1	100.0 (278)
ป.5 - ป.7	37.5	41.7	20.8	100.0 (24)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	29.4	35.3	35.3	100.0 (17)
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา	-	72.7	27.3	100.0 (11)
การศึกษานอกโรงเรียน	29.6	63.0	7.4	100.0 (27)
รวม	36.2	50.1	13.6	100.0
(จำนวน)	(170)	(235)	(64)	(469)

ตารางที่ 29 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการศึกษาของบิดา
ช่วงชั้นอาชีพ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับการศึกษาของบิดาและ ช่วงชั้นอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ไม่ใช่แรงงาน</u>				
ไม่ได้เรียน	88.0	12.0	-	100.0 (25)
ป.1 - ป.4	75.7	24.3	-	100.0 (70)
ป.5 - ป.7	42.9	57.1	-	100.0 (14)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	71.4	28.6	-	100.0 (7)
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา	-	100.0	-	100.0 (6)
อื่น ๆ	60.0	40.0	-	100.0 (5)
$\chi^2 = 26.57$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.02				
<u>ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ</u>				
ไม่ได้เรียน	50.0	41.7	8.3	100.0 (36)
ป.1 - ป.4	60.2	21.6	18.2	100.0 (88)
ป.5 - ป.7	42.9	14.3	42.9	100.0 (7)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	-	-	*ก	*ก (3)
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา	-	*ก	*ก	*ก (2)
อื่น ๆ	83.3	16.7	-	100.0 (6)
$\chi^2 = 31.36$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ</u>				
ไม่ได้เรียน	-	94.1	5.9	100.0 (51)
ป.1 - ป.4	-	79.2	20.8	100.0 (120)
ป.5 - ป.7	-	*ก	*ก	*ก (3)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	-	57.1	42.9	100.0 (7)
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา	-	*ก	*ก	*ก (3)
อื่น ๆ	-	87.5	12.5	100.0 (16)
$\chi^2 = 20.48$ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ				

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

2.2 อาชีพของบิดา อาชีพของบิดาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ในสถานภาพชั้นทางสังคมของบุตร สำหรับในการวิจัยนี้ได้พบว่า ส่วนใหญ่แล้วหัวหน้าครัวเรือนจะคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม เช่นเดียวกับบิดา คือร้อยละ 49.2 คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม รองลงไปเป็นผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น คือร้อยละ 36.6 และผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพต่ำลงมีเพียงร้อยละ 14.2 ดังได้กล่าวโดยละเอียดมาแล้วในเรื่อง ลักษณะแบบแผนของการเลื่อนชั้นทางสังคม

การที่มีอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นจำนวนมากนี้ เนื่องจากช่วงชั้นอาชีพของบิดาหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ หรือช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ฉะนั้นโอกาสที่บุตร (หัวหน้าครัวเรือน) จะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นย่อมมีมาก เพราะไม่ว่าจะประกอบอาชีพในช่วงชั้นใดที่ไม่ใช่ช่วงชั้นเดียวกับของบิดา ย่อมถือว่ามี การเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นทั้งสิ้น หรือหากประกอบอาชีพในช่วงชั้นเดียวกับบิดา ก็ย่อมถือว่าคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม แต่เป็นการคงอยู่ในช่วงชั้นอาชีพระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกรรมกรรับจ้างทั่วไปซึ่งอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเดียวกับเกษตรกร อันเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของบิดาหัวหน้าครัวเรือน

ในตารางที่ 30 เป็นการจำแนกช่วงชั้นอาชีพของบิดาออกเป็นรายอาชีพ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีอาชีพเกษตรกรเป็นกลุ่มที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีอาชีพค้าขาย ข้าราชการ และกรรมกรรับจ้างทั่วไป ซึ่งปรากฏว่าเป็นผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม คิดเป็นร้อยละ 47.4, 46.0 และ 44.6 ตามลำดับ

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากที่สุด คือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีอาชีพกรรมกรรับจ้างใช้แรงงานทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 55.4 โดยที่หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ต่างจากบิดา และมีใช้อาชีพเกษตรกร ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงมากที่สุด คือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดามีอาชีพรับราชการ โดยที่หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในช่วงชั้นที่ต่ำกว่าบิดา คิดเป็นร้อยละ 54.0

เมื่อพิจารณาถึงช่วงชั้นอาชีพของบิดา (ตารางที่ 31) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันมากที่สุด คือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือคิดเป็นร้อยละ 49.1 จะเห็นได้ว่า การเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับช่วงชั้นอาชีพของบิดา โดยมีความสัมพันธ์ในทางกลับกัน จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างช่วงชั้นอาชีพของบิดากับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน ได้เท่ากับ -0.4967 และความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะยังคงอยู่เสมอ เมื่อนำเอาระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมาเป็นตัวแปรคุม (ตารางที่ 32) ซึ่งปรากฏผลว่า ไม่ว่าจะมีการศึกษาอยู่ในระดับไหน หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพระดับต่ำ จะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันในอัตราส่วนร้อยละมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์อย่างมากกับระดับการศึกษาของตนเองด้วย

จากตารางที่ 31 พบว่า ในการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมนั้น ในช่วงชั้นอาชีพของบิดาที่ต่ำกว่าจะมีการคงอยู่มากกว่าในช่วงชั้นอาชีพที่สูงกว่า คือร้อยละ 50.9 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ร้อยละ 46.4 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ และร้อยละ 45.6 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน ที่คงอยู่ในช่วงชั้นสังคมเดิม แม้ว่าการคงอยู่นี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงประเภทของอาชีพก็เป็นได้

หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันร้อยละ 49.1 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงร้อยละ 54.4 การที่มีค่าอัตราส่วนร้อยละสูงเช่นนี้ก็เพราะว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพทั้งสองนี้ จะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสองสถานภาพเท่านั้น คือผู้ที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ จะมีการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมและการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงชันเท่านั้น ไม่อาจจะต่ำลงไปกว่านี้ได้ (เพราะช่วงชั้นของบิดาเป็นช่วงชั้นที่ต่ำที่สุด) ส่วนผู้ที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน จะมีการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมและการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงเท่านั้น ไม่อาจจะสูงชันไปกว่านี้ได้ (เพราะช่วงชั้นของบิดาเป็นช่วงชั้นที่สูงที่สุด)

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นและต่ำลงใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 26.1 และ 27.5 ตามลำดับ

จากตารางที่ 32 เมื่อนำเอาระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมารวมวิเคราะห์ด้วยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นต่ำหรือช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานไร้ฝีมือ ที่มีการศึกษาสูงขึ้นเพียงใด ก็จะมีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นเพียงนั้น นั่นคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานไร้ฝีมือ ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละของผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 ป.5 - ป.7 ม.ศ.1 - ม.ศ.5 อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษา เท่ากับ 30.8, 37.4, 80.9, 55.8, 90.9 และ 59.3 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำกว่า แม้ว่าจะมีบิดาอยู่ในช่วงชั้นอาชีพเดียวกันก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นต่ำ และตนมีการศึกษาถึงระดับอาชีวศึกษานั้นมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากที่สุดถึงร้อยละ 90.9 แต่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ม.ศ.1 - ม.ศ.5 ที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นต่ำมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ป.5 - ป.7 ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าการศึกษาในระดับดังกล่าวทำงานตามวุฒิยากกว่าระดับอื่น ๆ จึงไม่ได้ทำงานในระดับที่สูงกว่าบิดาเป็นจำนวนมากนัก

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีบิดาอยู่ในช่วงชั้นต่ำนั้น มีเพียงร้อยละ 59.3 เท่านั้นที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ซึ่งน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และระดับ ป.5 - ป.7

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว กล่าวได้ว่า อาชีพและช่วงชั้นอาชีพของบิดามีอิทธิพลต่อการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมของหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนในทุกช่วงชั้นอาชีพจะคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม โดยที่ในช่วงชั้นต่ำจะคงอยู่มากที่สุด และลดน้อยลงในช่วงชั้นกลางและช่วงชั้นสูงตามลำดับ

ตารางที่ 30 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพของบิดา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

อาชีพของบิดา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ข้าราชการ	-	46.0	54.0	100.0 (111)
ทำงานระดับสูงในโรงงาน- อุตสาหกรรม/บริษัท	-	-	*ก	*ก (3)
ทำงานระดับต่ำในโรงงาน- อุตสาหกรรม/บริษัท	50.0	33.3	16.7	100.0 (12)
ช่างฝีมือ	16.7	41.7	33.3	100.0 (12)
ค้าขาย	25.9	47.4	26.7	100.0 (116)
เกษตรกร	47.8	52.2	-	100.0 (385)
กรรมกรรับจ้างทั่วไป	55.4	44.6	-	100.0 (65)
รวม	36.6	49.1	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(346)	(100)	(704)

ตารางที่ 31 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครุเรือน จำแนกตามช่วงชั้นอาชีพของบิดา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ช่วงชั้นอาชีพของบิดา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่ใช่แรงงาน	-	45.6	54.4	100.0 (114)
ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ	26.1	46.4	27.5	100.0 (138)
เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ	49.1	50.9	-	100.0 (452)
รวม	36.6	49.2	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(346)	(100)	(704)

ตารางที่ 32 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครุเรือน จำแนกตามช่วงชั้นอาชีพของบิดา ระดับการศึกษา และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ช่วงชั้นอาชีพของบิดาและระดับการศึกษาของหัวหน้าครุเรือน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ไม่ได้เรียน</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	-	*ก	*ก (2)
ช่วงชั้นกลาง	-	100.0	-	100.0 (5)
ช่วงชั้นต่ำ	30.8	69.2	-	100.0 (26)
$\chi^2 = 25.11$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>ป.1 - ป.4</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	20.5	79.5	100.0 (39)
ช่วงชั้นกลาง	14.1	56.3	29.7	100.0 (64)
ช่วงชั้นต่ำ	37.4	62.6	-	100.0 (262)
$\chi^2 = 203.97$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				

ตารางที่ 32 (ต่อ)

ช่วงชั้นอาชีพของบิดาและระดับ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ป.5 - ป.7</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	43.8	56.3	100.0 (16)
ช่วงชั้นกลาง	27.3	45.5	27.3	100.0 (22)
ช่วงชั้นต่ำ	80.9	19.1	-	100.0 (68)
$\chi^2 = 57.15$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>ม.ศ.1 - ม.ศ.5</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	42.1	57.9	100.0 (19)
ช่วงชั้นกลาง	13.3	53.3	33.3	100.0 (15)
ช่วงชั้นต่ำ	55.8	44.2	-	100.0 (43)
$\chi^2 = 34.32$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>อาชีวศึกษา</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	85.7	14.3	100.0 (14)
ช่วงชั้นกลาง	80.0	-	20.0	100.0 (5)
ช่วงชั้นต่ำ	90.9	9.1	-	100.0 (11)
$\chi^2 = 25.14$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>อุดมศึกษา</u>				
ช่วงชั้นสูง	-	69.6	30.4	100.0 (23)
ช่วงชั้นกลาง	64.0	16.0	20.0	100.0 (25)
ช่วงชั้นต่ำ	59.3	40.7	-	100.0 (27)
$\chi^2 = 30.11$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				

ช่วงชั้นสูง คือ ช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน
ช่วงชั้นกลาง คือ ช่วงชั้นอาชีพที่ใช้มือและกึ่งใช้มือ
ช่วงชั้นต่ำ คือ ช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานไร้ฝีมือ

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

3. ปัจจัยด้านคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม

3.1 การศึกษา การศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการดำรงอยู่ในชั้นทางสังคมต่าง ๆ เพราะมีความสัมพันธ์กับอาชีพที่บุคคลประกอบในทิศทางเดียวกัน นั่นคือยิ่งมีการศึกษาในระดับสูงเพียงใดก็จะมีโอกาสประกอบอาชีพในช่วงชั้นที่สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาว่ามีโอกาสประกอบอาชีพในช่วงชั้นที่ไม่ใช้แรงกายในระดับสูง ขณะเดียวกันผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและผู้ที่มีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 ส่วนใหญ่ก็จะประกอบอาชีพในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับ ป.5-ป.7 ประกอบอาชีพในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือในสัดส่วนที่มากที่สุด โดยผ่านการฝึกอบรมให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่างขึ้น

การที่ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับลำดับช่วงชั้นอาชีพของบุคคล ย่อมแสดงให้เห็นถึงผลที่มีต่อโอกาสในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงชั้นที่เท่ากันหรือแตกต่างจากบิดาด้วย จากตารางที่ 33 แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงมีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ คือร้อยละ 42.7 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และ 46.7 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ส่วนผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำส่วนใหญ่จะคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ร้อยละ 57.0 ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม

การที่หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีอัตราส่วนร้อยละสูงสุดที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดียวกับบิดาเป็นเพราะว่าบิดาของหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มนี้ก็เป็นผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เช่นเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่สืบทอดให้บุตรก็คืออาชีพเดียวกับตน หรือหากจะแตกต่างออกไปแต่ก็คงอยู่ในช่วงชั้นเดียวกัน เช่น เปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรไปเป็นกรรมกรรับจ้างทั่วไปซึ่งก็ยังคงอยู่ในช่วงชั้นต่ำเช่นเดียวกัน ทำให้สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิมและ เป็นการคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมช่วงชั้นต่ำ แต่ก็มีเพียงจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอื่น ๆ

อนึ่ง การที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ป.5 - ป.7 มีอัตราส่วนร้อยละที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นถึงร้อยละ 57.6 เนื่องจากส่วนใหญ่ของบิดาหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาไม่เกินชั้น ป.4 ดังนั้นเมื่อส่งเสียให้บุตรสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย อันเป็นการศึกษาภาคบังคับในรุ่นของหัวหน้าครัวเรือนส่วนหนึ่ง ซึ่งบิดาสามารถจะกระทำได้มากกว่าที่จะส่งให้เรียนสูงขึ้นไปอีก หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายนี้ จึงเป็นกลุ่มที่มีมากที่สุดที่มีการศึกษาสูงกว่าบิดาซึ่งมีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษาตอนต้น และกว่าครึ่งหนึ่งในจำนวนนี้ไม่ได้เรียนหนังสือ (ดูตารางที่ 5) ทำให้หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นในสัดส่วนที่มากที่สุด ได้แก่ ประกอบอาชีพในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ โดยผ่านการฝึกฝนอบรมและประสบการณ์จนมีความชำนาญขึ้น เช่น เป็นพนักงานระดับต่ำในโรงงานอุตสาหกรรม ช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ก่อให้เกิดความมั่นคงได้มากกว่าอาชีพเกษตรกร ซึ่งบิดาหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ทำมาแต่ดั้งเดิม

สำหรับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ม.ศ.1-ม.ศ.5 มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงในอัตราส่วนที่มากที่สุด คือร้อยละ 22.1 ทั้งนี้คงเป็นเพราะว่าหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่บิดามีอาชีพไม่ใช้แรงกายก็เป็นได้ ดังนั้นหากตนมีอาชีพในช่วงชั้นอื่นย่อมแสดงว่ามีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

เมื่อนำเอาอายุมารวมพิจารณาด้วย (ตารางที่ 34) พบว่า แนวโน้มของการศึกษาระดับสูงมีความสัมพันธ์กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นทุกกลุ่มอายุ และลักษณะของความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือยิ่งมีการศึกษาสูงโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปจะมีมากตามไปด้วย และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคว์ สแควร์ แล้ว ปรากฏว่าในทุกกลุ่มอายุค่าที่ได้มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.00 ซึ่งแสดงว่าระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน นอกจากนี้จากข้อมูลอัตราส่วนร้อยละที่ปรากฏยังแสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุในกลุ่มที่อ่อนวัยกว่าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง (อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา) มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มช่วงอายุ 20-30 ปี มีสัดส่วนของผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงมากที่สุด

มีข้อที่น่าสนใจก็คือ ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี 31-40 ปี และ 41-50 ปี ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษามีอัตราส่วนร้อยละของการเลื่อนชั้นทางสังคมสูง ขึ้นน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ทั้งนี้คงสืบเนื่องมาจาก ผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา นั้นส่วนใหญ่มีสถานภาพทางสังคมเท่ากับบิดา (เพราะบิดามีสถานภาพทางสังคมสูงอยู่แล้ว) แต่ผู้ที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีบิดามีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าตน จึงทำให้หัวหน้าครัวเรือน กลุ่มนี้มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นไปมากกว่า

ตารางที่ 33 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการศึกษา และ สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่ได้เรียน	20.0	72.0	8.0	100.0 (25)
ป.1 - ป.4	29.3	57.0	13.7	100.0 (365)
ป.5 - ป.7	57.6	28.3	14.2	100.0 (106)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	33.8	44.2	22.1	100.0 (77)
อาชีวศึกษา	42.7	41.3	16.0	100.0 (75)
อุดมศึกษา	46.7	43.3	10.0	100.0 (30)
อื่น ๆ *	37.5	62.5	-	100.0 (8)
รวม	36.2	49.4	14.4	100.0
(จำนวน)	(248)	(339)	(99)	(686)

* ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน เช่น นักร้อง

$$\chi^2 = 1102.00 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

ตารางที่ 34 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการศึกษา กลุ่มอายุ และสถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคม

ระดับการศึกษาและอายุ	สถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า 20-30 ปี</u>				
ไม่ได้เรียน	-	-	-	-
ป.1 - ป.4	8.5	31.9	59.6	100.0 (47)
ป.5 - ป.7	7.0	69.8	23.3	100.0 (43)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	14.9	42.6	42.6	100.0 (47)
อาชีวศึกษา	93.3	-	6.7	100.0 (15)
อุดมศึกษา	64.7	5.9	29.4	100.0 (52)
อื่น ๆ *	-	-	-	-
$\chi^2 = 107.40$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>31 - 40 ปี</u>				
ไม่ได้เรียน	-	*ก	*ก	*ก (4)
ป.1 - ป.4	8.1	35.4	56.6	100.0 (99)
ป.5 - ป.7	34.5	41.4	24.1	100.0 (29)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	30.8	34.6	34.6	100.0 (26)
อาชีวศึกษา	90.9	-	9.1	100.0 (11)
อุดมศึกษา	75.0	12.5	12.5	100.0 (24)
อื่น ๆ *	-	-	-	-
$\chi^2 = 91.59$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00				
<u>41 - 50 ปี</u>				
ไม่ได้เรียน	-	*ก	*ก	*ก (4)
ป.1 - ป.4	16.1	30.2	53.7	100.0 (149)
ป.5 - ป.7	75.0	8.3	16.7	100.0 (13)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	66.7	22.2	11.1	100.0 (9)
อาชีวศึกษา	66.7	16.7	16.7	100.0 (9)

ตารางที่ 34 (ต่อ)

ระดับการศึกษาและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
อุดมศึกษา	55.6	11.1	33.3	100.0 (6)
อื่น ๆ *	-	-	-	-
$\chi^2 = 83.49$	ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>51 - 60 ปี</u>				
ไม่ได้เรียน	-	36.4	63.6	100.0 (14)
ป.1 - ป.4	16.8	32.6	50.6	100.0 (39)
ป.5 - ป.7	53.6	21.4	25.0	100.0 (28)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	100.0	-	-	100.0 (7)
อาชีวศึกษา	*ก	-	-	*ก (2)
อุดมศึกษา	*ก	-	*ก	*ก (2)
อื่น ๆ *	-	*ก	*ก	*ก (4)
$\chi^2 = 85.33$	ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่ได้เรียน	-	22.2	77.8	100.0 (9)
ป.1 - ป.4	3.0	45.4	51.5	100.0 (33)
ป.5 - ป.7	83.3	16.7	-	100.0 (6)
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	*ก	*ก	-	*ก (3)
อาชีวศึกษา	*ก	-	-	*ก (2)
อุดมศึกษา	*ก	-	-	*ก (1)
อื่น ๆ *	25.0	25.0	50.0	100.0 (8)
$\chi^2 = 77.02$	ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			

* ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน เช่น นักรธรรม

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

3.2 อาชีพ อาชีพเป็นเครื่องกำหนดช่วงชั้นทางสังคมโดยตัวของมันเอง เพราะแต่ละกลุ่มอาชีพมีระดับของเกียรติที่ได้รับจากสังคมต่างกัน และโดยปกติก็จะมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาและรายได้ด้วย ซึ่งในการวิจัยนี้ก็ไดพบความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาและรายได้กับลำดับช่วงชั้นอาชีพ

เมื่อพิจารณาในรายอาชีพ ปรากฏว่าอาชีพที่แสดงถึงสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปมากที่สุดคืออาชีพข้าราชการ ซึ่งเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงในสังคมไทยถึงร้อยละ 72.5 รองลงไปคืออาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัทในตำแหน่งระดับสูง ร้อยละ 68.9 ของผู้ประกอบการอาชีพที่มีโอกาสประกอบอาชีพในช่วงชั้นที่สูงกว่าอาชีพของบิดา อาชีพทั้งสองนี้เป็นอาชีพที่เน้นหนักการใช้แรงงานสมอง ไม่ต้องใช้แรงกายซึ่งได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นอาชีพที่มีสถานภาพสูงกว่าอาชีพที่ต้องใช้แรงกาย จึงเป็นที่ปรารถนาของบุคคลโดยทั่วไป ร้อยละ 63.3 ของอาชีพช่างฝีมือ ร้อยละ 54.4 ของอาชีพค้าขาย และร้อยละ 54.1 ของอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัทในระดับต่ำ ที่มีโอกาสประกอบอาชีพต่างจากบิดาซึ่งมีอาชีพทำนา หรือเป็นกรรมกรรับจ้างทั่วไป (ส่วนใหญ่ทำนา) นับว่ามีอัตราของการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นค่อนข้างสูง

หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิมมากที่สุดคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรกร คือมากถึงร้อยละ 94.1 ของผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ส่วนอาชีพที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมน้อยที่สุดคือช่างฝีมือ คิดเป็นร้อยละ 16.7

อาชีพที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงมากที่สุดคือกรรมกรรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นอาชีพที่มีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงที่เกิดโรงงานอุตสาหกรรมอย่างมากมาในอำเภอธัญบุรีและอำเภอคลองหลวง เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้หัวหน้าครัวเรือนหันมาประกอบอาชีพนี้จำนวนมาก และในจำนวนนี้ร้อยละ 35.0 มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และอีกร้อยละ 65.0 มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิม

ตารางที่ 36 แสดงให้เห็นแบบแผนการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมในเขตวิจัยได้เป็นอย่างดี และเห็นถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงกายว่ามีสัดส่วนมาก

ที่สุดถึงร้อยละ 71.7 และการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือมี รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 55.5 ส่วนในกลุ่มช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือมีการคง อยู่ในชั้นสังคมเดิมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.2 ส่วนที่เหลือน้อยลง 21.8 เป็นผู้ที่มีการเลื่อน ชั้นทางสังคมต่ำลง

ความสัมพันธ์ของช่วงชั้นอาชีพกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน เมื่อคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างช่วงชั้นอาชีพกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมได้เท่ากับ 0.5549 และความสัมพันธ์นี้จะแจ่มแจ้งให้เห็นในแต่ละกลุ่มอายุในตารางที่ 37 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มอายุ 31-40 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้ แรงกายมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.0 รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือน ในกลุ่มอายุ 51-60 ปี และ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 74.2 และ 73.2 ตามลำดับ

ในขณะเดียวกัน หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 31-40 ปี ที่ประกอบอาชีพในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ ก็มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปในอัตราส่วนที่มากที่สุดเช่นเดียวกัน คือ ร้อยละ 64.4 ทั้งนี้ น่าจะกล่าวได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพระหว่างรุ่นอายุมากที่สุด โดยเปลี่ยนแปลงอาชีพไปอยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่าบิดาของตนเอง คือส่วนใหญ่แล้วบิดา อยู่ในช่วงชั้นอาชีพ เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ

ตารางที่ 35 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามอาชีพ และสถานภาพการ
เลื่อนชั้นทางสังคม

อาชีพ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ข้าราชการ	72.50	27.5	-	100.0 (138)
ทำงานระดับสูงในโรงงาน-- อุตสาหกรรม/บริษัท	68.9	31.1	-	100.0 (45)
ทำงานระดับต่ำในโรงงาน-- อุตสาหกรรม/บริษัท	54.1	25.7	20.2	100.0 (109)
ช่างฝีมือ	63.3	16.7	20.0	100.0 (30)
ค้าขาย	54.4	35.6	10.0	100.0 (90)
เกษตรกร	-	94.1	5.9	100.0 (135)
กรรมกรรับจ้างทั่วไป	-	65.0	35.0	100.0 (157)
รวม	36.6	49.2	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(346)	(100)	(704)

$$\chi^2 = 1417.83 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

ตารางที่ 36 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามช่วงชั้นอาชีพ และสถาน-
ภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ช่วงชั้นอาชีพ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่ใช่แรงงาน	71.7	28.3	-	100.0 (184)
ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ	55.5	28.6	15.9	100.0 (227)
เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ	-	78.2	21.8	100.0 (293)
รวม	36.6	49.2	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(346)	(100)	(704)

$$\chi^2 = 2213.98 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

$$r = 0.5549$$

ตารางที่ 37 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามช่วงชั้นอาชีพ กลุ่มอายุ
และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ช่วงชั้นอาชีพและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า 20-30 ปี</u>				
ช่วงชั้นสูง	62.7	37.2	-	100.0 (51)
ช่วงชั้นกลาง	52.5	19.7	27.9	100.0 (61)
ช่วงชั้นต่ำ	-	67.6	32.4	100.0 (71)

$$\chi^2 = 193.41 \text{ ที่ระดับนัยสำคัญ } 0.00$$

ตารางที่ 37 (ต่อ)

ช่วงชั้นอาชีพและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>31 - 40 ปี</u>				
ช่วงชั้นสูง	76.0	34.0	-	100.0 (50)
ช่วงชั้นกลาง	64.4	27.1	8.5	100.0 (59)
ช่วงชั้นต่ำ	-	69.0	31.0	100.0 (71)
	$\chi^2 = 309.61$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>41 - 50 ปี</u>				
ช่วงชั้นสูง	73.2	26.8	-	100.0 (41)
ช่วงชั้นกลาง	44.4	31.1	24.4	100.0 (45)
ช่วงชั้นต่ำ	-	83.8	16.2	100.0 (74)
	$\chi^2 = 230.80$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>51 - 60 ปี</u>				
ช่วงชั้นสูง	74.2	25.8	-	100.0 (31)
ช่วงชั้นกลาง	63.2	31.6	5.3	100.0 (38)
ช่วงชั้นต่ำ	-	90.2	9.8	100.0 (51)
	$\chi^2 = 258.54$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
ช่วงชั้นสูง	72.7	27.3	-	100.0 (11)
ช่วงชั้นกลาง	47.6	52.4	-	100.0 (21)
ช่วงชั้นต่ำ	-	96.3	3.7	100.0 (27)
	$\chi^2 = 162.42$ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00			

ช่วงชั้นสูง คือ ช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน

ช่วงชั้นกลาง คือ ช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ

ช่วงชั้นต่ำ คือ ช่วงชั้นอาชีพ เกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ

3.4 รายได้ รายได้น่าจะมีอิทธิพลต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม เพราะนอกจากจะสัมพันธ์กับช่วงชั้นอาชีพแล้ว รายได้ยังเป็นที่มาของทรัพย์สินต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยสำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล ทำให้บุคคลมีฐานะความเป็นอยู่ในแบบเดียวกับช่วงชั้นสังคมแรกเริ่ม หรือแตกต่างจากช่วงชั้นสังคมแรกเริ่ม

จากการคำนวณพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ 12,001-17,000 บาท/ปี และ 17,001 บาทขึ้นไป/ปี (ร้อยละ 42.9 และ 41.5) มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และกว่าครึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท/ปี, 3,001-7,000 บาท/ปี และ 7,001-12,000 บาท/ปี คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ส่วนผู้ที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงปรากฏว่าเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 16.5 และกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด 15.7 ซึ่งเป็นอัตราส่วนร้อยละสูงกว่ากลุ่มอื่นทุก ๆ กลุ่ม ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มที่มีอาชีพสูงบางกลุ่ม เช่น ข่างฝีมือ ค้าขาย มีเกียรติค้อยกว่าข้าราชการหรือทำงานบริษัท ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนส่วนหนึ่งที่ประกอบอาชีพที่ได้รับเกียรติจากสังคมค้อยกว่าอาชีพของบิดา แม้จะถือว่ามียุทธศาสตร์การเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง แต่ก็ยังคงมีรายได้ในระดับสูงอยู่ (ตารางที่ 38)

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ในระดับสูงจะมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมักคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม หรือเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง ส่วนการที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำที่สุด มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิม เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกร และแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งมีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำกว่าช่วงชั้นอาชีพอื่น ๆ

เมื่อนำเอาอายุมาร่วมพิจารณาด้วย (ตารางที่ 39) จะยังคงปรากฏความสัมพันธ์ของรายได้กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมในแทบทุกกลุ่มอายุ (ยกเว้นกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี) โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของรายได้ต่อปี นั่นคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำส่วนใหญ่จะเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ค่าส่วนใหญ่จะเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ส่วนหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี ปรากฏว่าผู้ที่มีรายได้สูงที่สุดคือผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง รองลงไปคือผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และมีการเลื่อนชั้นสูงขึ้นตามลำดับ จากการพิจารณาในตารางอื่น ๆ ประกอบได้พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุนี้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมนั้น เป็นการคงอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นช่วงชั้นอาชีพที่มีรายได้โดยเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนการที่ผู้ที่มีรายได้สูงที่สุด เป็นผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงนั้น อาจจะเป็นไปได้ว่า เป็นการเลื่อนชั้นจากช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงานไปเป็นช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือ ซึ่งจะมีบางส่วนที่มีรายได้ระดับสูงกว่าช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงานก็เป็นได้

จากตารางที่ 39 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี ที่มีรายได้ 12,001-17,000 บาท/ปี มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ ที่มียาได้เท่ากันนี้ คือเพียงร้อยละ 15.4 ในขณะที่กลุ่มอายุอื่น ๆ ที่มีรายได้เท่ากันนี้จะมีประมาณร้อยละ 50 ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี ส่วนใหญ่จะมีบิดาที่มีรายได้ระดับสูงและอยู่ในชั้นสังคมที่สูง ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้ 12,001-17,000 บาท/ปี จึงมีเพียงส่วนน้อยที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น

ส่วนหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 41-50 ปี ที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท/ปี มีเพียงร้อยละ 8.3 ที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง น่าจะกล่าวในเชิงกลับกันได้ นั่นคือหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มิบิดามีรายได้ต่ำและอยู่ในชั้นสังคมที่ต่ำ ดังนั้นแม้จะมีรายได้ในระดับต่ำมากก็แสดงถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงเพียงร้อยละ 8.3 เท่านั้น

ตารางที่ 38 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามรายได้ต่อปี และสถานภาพ
การเลื่อนชั้นทางสังคม

รายได้เฉลี่ยต่อปี/บาท	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่มีรายได้	-	*ก	*ก	*ก (4)
ต่ำกว่า 3,000	31.4	52.9	15.7	100.0 (51)
3,001 - 7,000	29.2	55.8	14.9	100.0 (154)
7,001 - 12,000	36.5	51.7	11.8	100.0 (178)
12,001 - 17,000	42.9	47.2	9.9	100.0 (91)
17,001 ขึ้นไป	41.5	42.0	16.5	100.0 (224)
รวม	36.8	49.1	14.1	100.0
(จำนวน)	(258)	(345)	(99)	(702)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	12,700	11,100	12,000	11,800

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

ตารางที่ 39 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามรายได้ต่อปี กลุ่มอายุและสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

รายได้ต่อปี/บาทและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า 20-30 ปี</u>				
ไม่มีรายได้	-	-	-	-
ต่ำกว่า 3,000	33.3	16.7	50.0	100.0 (6)
3,001 - 7,000	34.8	52.2	13.0	100.0 (23)
7,001 - 12,000	43.3	40.0	16.7	100.0 (30)
12,001 - 17,000	15.4	53.8	30.8	100.0 (13)
17,001 ขึ้นไป	36.4	41.8	21.8	100.0 (110)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	15,000	15,000	15,300	15,100
<u>31 - 40 ปี</u>				
ไม่มีรายได้	-	*ก	-	*ก (1)
ต่ำกว่า 3,000	31.6	47.4	21.0	100.0 (19)
3,001 - 7,000	34.1	43.2	22.7	100.0 (44)
7,001 - 12,000	41.7	43.8	14.6	100.0 (48)
12,001 - 17,000	46.2	50.0	3.8	100.0 (26)
17,001 ขึ้นไป	58.5	29.3	12.2	100.0 (41)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	12,000	9,900	8,900	10,700
<u>41 - 50 ปี</u>				
ไม่มีรายได้	-	*ก	-	*ก (2)
ต่ำกว่า 3,000	25.0	66.7	8.3	100.0 (12)

ตารางที่ 39 (ต่อ)

รายได้ต่อปี/บาทและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
3,001 - 7,000	22.2	60.0	17.8	100.0 (45)
7,001 - 12,000	36.4	52.3	11.4	100.0 (44)
12,001 - 17,000	47.6	38.1	14.3	100.0 (21)
17,001 ขึ้นไป	30.6	52.8	16.7	100.0 (36)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	11,400	9,900	10,900	10,500
<u>51 - 60 ปี</u>				
ไม่มีรายได้	-	-	-	-
ต่ำกว่า 3,000	45.4	54.6	-	100.0 (11)
3,001 - 7,000	29.6	63.0	7.4	100.0 (27)
7,001 - 12,000	27.3	63.6	9.1	100.0 (33)
12,001 - 17,000	47.8	47.8	4.3	100.0 (23)
17,001 ขึ้นไป	56.0	40.0	4.0	100.0 (25)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	12,000	10,100	10,400	10,900
<u>61 ขึ้นไป</u>				
ไม่มีรายได้	-	-	-	-
ต่ำกว่า 3,000	-	*ก	-	*ก (3)
3,001 - 7,000	25.0	75.0	-	100.0 (12)
7,001 - 12,000	28.6	71.4	-	100.0 (21)
12,001 - 17,000	50.0	50.0	-	100.0 (8)
17,001 ขึ้นไป	36.4	63.6	*ก	100.0 (11)
รายได้เฉลี่ยโดยประมาณ	13,000	10,300	-	10,900

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

4. ปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อมวลชน

4.1 การเปิดรับสื่อมวลชน ในสมัยก่อนเมื่อยังไม่มีระบบการสื่อสารมวลชนหลักใหญ่ของการสื่อสารในสังคมเป็นระบบมุขปาฐะ (oral system) ซึ่งหมายถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบซึ่งหน้า (face to face) ในระบบมุขปาฐะนี้ การเคลื่อนไหวทางจิตใจ (psychic mobility) มีน้อย แต่ในสังคมปัจจุบันซึ่งมีระบบการสื่อสารมวลชน การแพร่ขยายการเคลื่อนไหวทางจิตใจมีอยู่มาก ทำให้บุคคลเกิดบุคลิกภาพแห่งการเคลื่อนที่ (mobile personality) ในอันที่จะนำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคม ตามที่กล่าวไว้ในทฤษฎีและแนวความคิดในการวิจัย และผลจากการวิจัยนี้ได้พบว่า เครื่องหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับสูง มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ร้อยละ 38.1 คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และที่เหลือน้อยละ 11.9 มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง (ตารางที่ 40)

อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับค่อนข้างสูง กลาง และต่ำ ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีค่าไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก คือร้อยละ 49.2, 47.6 และ 45.8 ตามลำดับ และอัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่ำมีถึงร้อยละ 62.2 ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม รองลงไปคือร้อยละ 26.1 มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และเพียงร้อยละ 11.7 มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

เมื่อดำเนินการวิจัยของระดับการเปิดรับสื่อมวลชน พบว่า โดยส่วนรวมแล้วหัวหน้าครัวเรือนจะมีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับกลาง (อยู่ในช่วงคะแนนระหว่าง 11-15) ไม่ว่าจะ เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น หรือคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม หรือเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับสูงกว่า มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่ำกว่า

ค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับการเปิดรับสื่อมวลชนนี้ มีความสัมพันธ์กับช่วงชั้นสังคมของบุคคล นั่นคือหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช่แรงงานมีค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับ

เสื่อมวลชนเท่ากับ 13.8 หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งใช้ฝีมือมีค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับเสื่อมวลชนเท่ากับ 11.1 และหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ มีค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับเสื่อมวลชนเท่ากับ 10.2 (ดูตารางในภาคผนวกประกอบ) ซึ่งสอดคล้องกับการที่หัวหน้าครัวเรือนที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับเสื่อมวลชนต่ำที่สุด เพราะส่วนใหญ่แล้วเป็นการคงอยู่ของช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือนั่นเอง

เมื่อนำเอากลุ่มอายุมาร่วมพิจารณาด้วย ก็ยังคงพบว่า การเปิดรับเสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมทุกกลุ่มอายุ นั่นคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับเสื่อมวลชนมากกว่า จะมีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับเสื่อมวลชนน้อยกว่า ยกเว้นกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี ที่ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีระดับการเปิดรับเสื่อมวลชนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น จากการพิจารณาในตารางอื่น ๆ ประกอบ ได้พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุนี้ ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง และผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมก็เป็นการคงอยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช่แรงงานจำนวนมาก ไม่น้อย ดังนั้นทำให้ผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมมีการเปิดรับเสื่อมวลชนในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากตารางที่ 41 พบว่า ผู้ที่มีการเปิดรับเสื่อมวลชนระดับสูงและมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากที่สุด คือหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 41-50 ปี และ 31-40 ปี คือร้อยละ 50.0 เท่ากัน และที่น้อยที่สุดคือหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุต่ำกว่า 20-30 ปี คือร้อยละ 36.4 และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยในกลุ่มอายุต่าง ๆ ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ก็พบว่าเป็นไปตามลำดับจากกลุ่มอายุ 51-60 ปี 41-50 ปี 31-40 ปี และต่ำกว่า 20-30 ปี คือเท่ากับค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับเสื่อมวลชน 12.9, 12.2, 12.0 และ 11.8 ตามลำดับ จากผลดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่ามีการเปิดรับเสื่อมวลชนมากกว่า แต่เนื่องจากในการวิจัยนี้ไม่ได้จำแนกประเภทของเสื่อมวลชนที่เปิดรับ จึงไม่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นเสื่อมวลชนประเภทใด

อย่างไรก็ตามในกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป กลับเป็นกลุ่มที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนน้อยที่สุด โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ได้ เท่ากับ 9.9 ซึ่งเป็นค่าคะแนนของการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 40 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการเปิดรับสื่อมวลชน และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับการเปิดรับสื่อมวลชน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
สูง	50.0	38.1	11.9	100.0 (42)
ค่อนข้างสูง	34.8	49.2	15.9	100.0 (132)
กลาง	38.8	47.6	13.6	100.0 (206)
ค่อนข้างต่ำ	38.7	45.8	15.6	100.0 (212)
ต่ำ	26.1	62.2	11.7	100.0 (111)
รวม	36.7	49.1	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(345)	(100)	(703)
ค่าเฉลี่ย	12.0	11.0	11.6	11.4

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยคำนวณจากอันตรภาคชั้นของคะแนนระดับสูง = 21-25, ค่อนข้างสูง = 16-20, กลาง = 11-15, ค่อนข้างต่ำ = 6-10, และต่ำ = 0-5

ตารางที่ 41 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับการเปิดรับ
สื่อมวลชน กลุ่มอายุ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับการเปิดรับสื่อมวลชนและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>ต่ำกว่า 20-30 ปี</u>				
สูง	36.4	45.5	18.2	100.0 (11)
ค่อนข้างสูง	31.7	48.8	19.5	100.0 (39)
กลาง	32.2	50.8	16.9	100.0 (57)
ค่อนข้างต่ำ	42.0	28.0	30.0	100.0 (48)
ต่ำ	36.4	40.9	22.7	100.0 (21)
ค่าเฉลี่ย	11.8	12.9	11.4	12.2
<u>31-40 ปี</u>				
สูง	50.0	25.0	25.0	100.0 (8)
ค่อนข้างสูง	41.2	41.2	17.6	100.0 (34)
กลาง	45.2	41.9	12.9	100.0 (62)
ค่อนข้างต่ำ	46.2	36.5	17.3	100.0 (52)
ต่ำ	29.2	58.3	12.5	100.0 (24)
ค่าเฉลี่ย	12.0	11.1	12.1	11.6
<u>41-50 ปี</u>				
สูง	50.0	41.7	8.3	100.0 (12)
ค่อนข้างสูง	37.5	41.7	20.8	100.0 (24)
กลาง	32.6	51.2	16.3	100.0 (43)
ค่อนข้างต่ำ	28.3	56.5	15.2	100.0 (46)
ต่ำ	22.9	68.6	8.6	100.0 (35)
ค่าเฉลี่ย	12.2	9.9	11.7	10.9

ตารางที่ 41 (ต่อ)

ระดับการเปิดรับสื่อมวลชนและอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>51 - 60 ปี</u>				
สูง	70.0	30.0	-	100.0 (10)
ค่อนข้างสูง	39.1	56.5	4.3	100.0 (23)
กลาง	42.3	50.0	7.7	100.0 (26)
ค่อนข้างต่ำ	36.4	59.1	4.5	100.0 (44)
ต่ำ	25.0	62.5	12.5	100.0 (16)
ค่าเฉลี่ย	12.9	10.9	9.4	11.6
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
สูง	-	*ก	-	*ก (1)
ค่อนข้างสูง	12.5	75.0	12.5	100.0 (8)
กลาง	50.0	50.0	-	100.0 (14)
ค่อนข้างต่ำ	40.0	60.0	-	100.0 (20)
ต่ำ	14.3	85.7	-	100.0 (12)
ค่าเฉลี่ย	9.9	9.3	-	9.9

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยคำนวณจากอัตราภาคชั้นของคะแนนระดับสูง = 21-25,
 ค่อนข้างสูง = 16-20, กลาง = 11-15, ค่อนข้างต่ำ 6-10
 และต่ำ = 0-5

4.2 ค่านิยมสมัยใหม่* โดยทั่วไปแล้วความทันสมัยหรือค่านิยมสมัยใหม่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและความมุ่งหวังในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต เพราะเป็นค่านิยมหรือแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหวังในการศึกษาระดับสูง ให้ความสำคัญแก่ความสัมฤทธิ์ผลที่ได้มาด้วยความสามารถ (achievement of life chance) ให้ความสำคัญแก่งานอาชีพในระดับสูง (occupation primacy) นิยมครอบครัวสมัยใหม่ (family modernism) และนิยมการรับข่าวสารสาระต่าง ๆ โดยเฉพาะจากสื่อมวลชน เป็นต้น ดังนั้นจึงน่าจะนำมาพิจารณาว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับค่านิยมต่างกัน จะมีผลต่อสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมอย่างไร หรือไม่

จากการแบ่งระดับของค่านิยมสมัยใหม่เป็น 3 ระดับ คือ สูง กลาง และต่ำ พบว่าประมาณ 3 ใน 4 ของประชากรตัวอย่างมีค่านิยมสมัยใหม่ระดับกลาง และในจำนวนนี้ร้อยละ 46.6 มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิม ร้อยละ 38.4 มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และร้อยละ 15.0 มีการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

อัตราส่วนร้อยละสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนที่มีค่านิยมสมัยใหม่ในทุกระดับ จะเป็นผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของระดับค่านิยมสมัยใหม่กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมได้ไม่เด่นชัดนัก แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับค่านิยมสมัยใหม่แล้วก็พบว่า ผู้ที่มีระดับค่านิยมสมัยใหม่สูงสุดเป็นผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้น และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคว์ สแควร์แล้ว ได้เท่ากับ 295.12 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.00 ซึ่งทำให้กล่าวสรุปได้ว่า ค่านิยมสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม (ตารางที่ 42)

* การวัดระดับค่านิยมสมัยใหม่เป็นการวัดความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมแก้ปัญหาของบ้านเมือง (2) การให้การศึกษาแก่บุตร (3) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ (4) คุณสมบัติของบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งสำคัญ (5) สิ่งสำคัญสำหรับอนาคตของประเทศชาติ (6) ประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้าวิทยาการใหม่ ๆ (7) การจำกัดขนาดครอบครัว (8) ข่าวสารที่สนใจมากที่สุด (9) การสื่อสารกับบุคคลต่างวัฒนธรรม (10) การยึดมั่นในศาสนา

และเพื่อที่จะวิเคราะห์ให้ได้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น ได้นำเอากลุ่มอายุมาเป็นตัวแปรคุม
พิจารณาประกอบด้วย ผลที่ปรากฏทำให้เห็นอิทธิพลของค่าดัชนีมวลกายใหม่ที่มีต่อโอกาสในการเลื่อน
ขั้นทางสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นั่นก็คือในเกือบทุกกลุ่มอายุแสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีค่า
ดัชนีมวลกายใหม่ในระดับที่สูงกว่า มีโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้น มากกว่าหัวหน้าครัวเรือน
ที่มีค่าดัชนีมวลกายใหม่ในระดับที่ต่ำกว่า

จากตารางที่ 43 พบว่า ในกลุ่มอายุ 31-40 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่มีค่าดัชนีมวลกายใหม่
ระดับสูงและมีการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้น มีถึงร้อยละ 46.2 มากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ ทุกกลุ่มที่มี
ค่าดัชนีมวลกายระดับสูงและมีการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นเช่นเดียวกัน รองลงไปคือกลุ่มอายุ 51-60 ปี
คิดเป็นร้อยละ 42.9

ในกลุ่มอายุ 51-60 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่มีค่าดัชนีมวลกายระดับกลางและมีการเลื่อนขั้นทาง
สังคมสูงขึ้น มีร้อยละ 47.6 ซึ่งเป็นอัตราส่วนร้อยละที่มากที่สุดในกลุ่มอายุต่าง ๆ ของหัวหน้าครัว
เรือนที่มีค่าดัชนีมวลกายระดับเดียวกันนี้และมีสถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้น และในกลุ่มอายุ
51-60 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่มีค่าดัชนีมวลกายใหม่ระดับต่ำและมีการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้น มีเพียง
ร้อยละ 14.8 ซึ่งเป็นอัตราส่วนร้อยละที่ต่ำที่สุดในกลุ่มอายุต่าง ๆ ของหัวหน้าครัวเรือนที่มีค่าดัชนีม
วลกายใหม่ระดับต่ำและมีสถานภาพการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้น

ตารางที่ 42 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับค่านิยมสมัยใหม่ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับค่านิยมสมัยใหม่	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
สูง	36.2	53.4	10.3	100.0 (58)
กลาง	38.4	46.6	15.0	100.0 (539)
ต่ำ	28.0	59.8	12.2	100.0 (107)
รวม	36.6	49.2	14.2	100.0
(จำนวน)	(258)	(346)	(100)	(704)
ค่าเฉลี่ย	4.9	4.8	4.8	4.8

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยคำนวณจากอัตราภาคชั้นของคะแนนระดับสูง = 7-10, ระดับกลาง = 4-6, และระดับต่ำ = 0-3

ตารางที่ 43 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามระดับค่านิยมสมัยใหม่ กลุ่มอายุ และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

ระดับค่านิยมสมัยใหม่และอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ต่ำกว่า 20-30 ปี				
สูง	34.6	50.0	15.4	100.0 (26)
กลาง	36.6	41.0	22.4	100.0 (134)
ต่ำ	31.8	40.9	27.3	100.0 (22)
ค่าเฉลี่ย	5.2	5.2	4.9	5.2

ตารางที่ 43 (ต่อ)

ระดับค่านิยมสมัยใหม่และอายุ	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
<u>31 - 40 ปี</u>				
สูง	46.2	53.8	-	100.0 (13)
กลาง	44.4	39.4	16.2	100.0 (142)
ต่ำ	32.0	48.0	20.0	100.0 (25)
ค่าเฉลี่ย	5.0	4.8	4.5	4.8
<u>41 - 50 ปี</u>				
สูง	37.5	50.0	12.5	100.0 (8)
กลาง	31.3	51.9	16.8	100.0 (131)
ต่ำ	28.6	71.4	-	100.0 (21)
ค่าเฉลี่ย	4.8	4.6	5.2	4.8
<u>51 - 60 ปี</u>				
สูง	42.9	57.1	-	100.0 (7)
กลาง	47.6	47.6	4.8	100.0 (84)
ต่ำ	14.8	77.8	7.4	100.0 (27)
ค่าเฉลี่ย	5.0	4.2	4.0	4.5
<u>61 ปีขึ้นไป</u>				
สูง	-	*ก	-	*ก (2)
กลาง	28.9	68.9	2.2	100.0 (45)
ต่ำ	55.6	44.4	-	100.0 (9)
ค่าเฉลี่ย	4.2	4.9	-	4.6

*ก จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ยคำนวณจากอันตรภาคชั้นของคะแนนระดับสูง = 7-10, ระดับ
กลาง = 4-6, และระดับต่ำ = 0-3

4.3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง พิจารณาจากจำนวนรวมของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งหลังสุดก่อนวันสำรวจข้อมูลเพื่อการวิจัยนี้ โดยอาศัยแนวความคิดที่ว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแห่งการเลื่อนชั้น (mobile personality) ตามปกติแล้วจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองสูง เพราะการมีส่วนร่วมต่อสังคมเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่าบุคคลมีความปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม แต่จากผลของข้อมูล กลับพบว่าอัตราส่วนที่สูงสุดของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้ง 4 ประเภท คือผู้ที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิมคิดเป็นร้อยละ 59.1 สำหรับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 3 ประเภท และ 2 ประเภท ก็ปรากฏว่ามีอัตราส่วนมากที่สุดในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิมเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 44.6 และ 47.0 ตามลำดับ

เมื่อหาค่าเฉลี่ยจำนวนประเภทของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิม เท่ากับ 2.4 ประเภท รองลงไปคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และต่ำลง เท่ากับ 2.0 และ 1.9 ประเภทตามลำดับ

เมื่อผลของข้อมูลปรากฏเช่นนี้ จึงได้พิจารณาถึงจำนวนของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของหัวหน้าครัวเรือนในช่วงชั้นอาชีพต่าง ๆ ก็พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด จำนวนเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 ประเภท ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ใช้ฝีมือและกึ่งฝีมือ กับหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงาน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยเฉลี่ยเพียง 1.9 ประเภทเท่านั้น ซึ่งตรงกับผลการวิจัยหลายแห่งที่พบว่าในสังคมไทยนั้น คนที่อยู่ในช่วงชั้นสังคมที่สูงกลับไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งน้อยกว่าคนที่อยู่ในช่วงชั้นสังคมต่ำกว่า ลักษณะเช่นนี้ขัดแย้งกับสังคมประชาธิปไตยของประเทศทางตะวันตก

สำหรับการที่ผู้ที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิมไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยเฉลี่ยมากที่สุดนั้น เนื่องจากผู้ที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุดในบรรดาแต่ละช่วงชั้นอาชีพนั่นเอง

การที่หัวหน้าครัวเรือนในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือเป็นผู้ที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด อาจจะเป็นไปได้ว่า การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปด้วยความสำคัญทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่เพราะมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่สิ่งจูงใจต่าง ๆ แต่หากมิได้ใช้การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นตัวชี้ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ใช้ตัวชี้อย่างอื่นแทน ผลที่ได้อาจจะปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงชั้นเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือมิใช่เป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดก็เป็นได้

จึงกล่าวได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (โดยใช้การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นตัวชี้) ว่ามีความสัมพันธ์กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้น ไม่อาจจะนำมาอธิบายได้ในสังคมที่ทำการวิจัยนี้

ตารางที่ 44 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามจำนวนประเภทที่ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม

การใช้สิทธิเลือกตั้ง	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
ไปเลือกตั้ง 4 ประเภท	30.5	59.1	10.4	100.0 (259)
ไปเลือกตั้ง 3 ประเภท	36.9	44.6	18.5	100.0 (65)
ไปเลือกตั้ง 2 ประเภท	39.8	47.0	13.2	100.0 (83)
ไปเลือกตั้ง 1 ประเภท	42.0	40.7	17.3	100.0 (150)
ไม่ไปเลือกตั้งเลย	39.7	43.8	16.4	100.0 (146)
รวม	36.6	49.2	14.2	100.0
(จำนวน)	(257)	(346)	(100)	(703)
ค่าเฉลี่ย	2.0	2.4	1.9	2.2

จากแนวความคิดของ Daniel Lerner ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของระบบการสื่อสารมวลชน ซึ่งหมายถึงสหสัมพันธ์ของความเป็นเมือง ความรู้หนังสือ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ในที่นี้จะใช้ระดับค่านิยมสมัยใหม่เป็นตัวชี้ของความเป็นเมือง ระดับการศึกษาเป็นตัวชี้ของความรู้หนังสือ และการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นตัวชี้ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอาศัยระดับการเปิดรับสื่อมวลชนที่สัมพันธ์กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นแกนในการวิเคราะห์

ตารางที่ 45 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดรับสื่อมวลชนกับค่านิยมสมัยใหม่ พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน คือผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าจะมีค่านิยมสมัยใหม่ระดับสูงกว่า เป็นไปตามลำดับ คือผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับสูง ก่อนข้างสูง กลาง ก่อนข้างต่ำ และต่ำ จะมีค่าเฉลี่ยของระดับค่านิยมสมัยใหม่เท่ากับ 5.1, 5.2, 5.1, 4.4 และ 4.3 ตามลำดับ และในแต่ละกลุ่มของผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่าง ๆ กัน ก็จะมีค่าเฉลี่ยของระดับค่านิยมสมัยใหม่สูงกว่าเป็นผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพสูงขึ้นไป

ตารางที่ 45 ความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชนกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม แสดงด้วยค่าเฉลี่ยของระดับค่านิยมสมัยใหม่

ระดับการเปิดรับสื่อมวลชน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
สูง	5.1	5.4	-	5.2
ค่อนข้างสูง	5.2	5.1	5.3	5.2
กลาง	5.1	5.0	5.1	5.1
ค่อนข้างต่ำ	4.4	4.3	4.3	4.4
ต่ำ	4.3	4.3	4.5	4.3

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชนกับค่านิยมสมัยใหม่ $(r) = 0.6439$

ตารางที่ 46 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดรับสื่อมวลชนกับระดับการศึกษา พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน คือผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับสูงกว่า เป็นไปตามลำดับ คือผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับค่อนข้างต่ำ เท่ากับค่าเฉลี่ยของการเปิดรับสื่อมวลชน 5.5 ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 ป.5 - ป.7 ม.ศ.1 - ม.ศ.5 และอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา มีการเปิดรับสื่อมวลชนคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.3, 12.7, 13.3 และ 15.0 ตามลำดับ และในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับ ป.1 - ป.4 และ ป.5 - ป.7 ก็ปรากฏว่า ผู้ที่มีค่าเฉลี่ยของการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าเป็นผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมในสถานภาพที่สูงขึ้น แต่นอกนั้นกลับปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม

ตารางที่ 46 ความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา กับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม แสดงด้วยค่าเฉลี่ยของระดับการเปิดรับสื่อมวลชน

ระดับการศึกษา	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้น	คงเดิม	ต่ำลง	
ไม่ได้เรียน	5.0	5.6	-	5.5
ป.1 - ป.4	10.5	10.0	11.0	10.3
ป.5 - ป.7	13.6	11.8	11.1	12.7
ม.ศ.1 - ม.ศ.5	12.6	14.2	12.7	13.3
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา	14.8	15.7	13.2	15.0

ตารางที่ 47 จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แล้วได้เท่ากับ -0.0731 และเมื่อหาค่าเฉลี่ยของจำนวนประเภทที่ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่าง ๆ ได้ค่าเฉลี่ยตามลำดับ คือในกลุ่มที่เปิดรับสื่อมวลชนระดับสูง และเปิดรับสื่อมวลชนระดับค่อนข้างสูงไปเลือกตั้งโดยเฉลี่ย 1.9 ประเภทเท่ากัน ในกลุ่มที่เปิดรับสื่อมวลชนระดับกลาง ไปเลือกตั้งโดยเฉลี่ย 2.1 ประเภท และในกลุ่มที่เปิดรับสื่อมวลชนระดับค่อนข้างต่ำกับเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่ำ ไปเลือกตั้งโดยเฉลี่ย 2.4 ประเภทเท่ากัน ค่าเฉลี่ยที่ได้นี้ทำให้ดูเหมือนหนึ่งการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับจำนวนประเภทของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ความจริงแล้วเป็นเพราะว่าในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด บังเอิญเป็นกลุ่มเดียวกับหัวหน้าครัวเรือนที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงชั้นสังคมต่ำ หรืออยู่ในช่วงชั้นอาชีพเกษตรกรและแรงงานไร้ฝีมือนั่นเอง

ตารางที่ 47 ความสัมพันธ์ของการเปิดรับสื่อมวลชนกับสถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม แสดงด้วยค่าเฉลี่ยของจำนวนประเภทของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

ระดับการเปิดรับสื่อมวลชน	สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคม			รวม (จำนวน)
	สูงขึ้นไป	คงเดิม	ต่ำลง	
สูง	2.1	1.6	1.2	1.9
ค่อนข้างสูง	1.9	2.0	1.7	1.9
กลาง	1.9	2.3	1.9	2.1
ค่อนข้างต่ำ	2.1	2.7	2.1	2.4
ต่ำ	2.0	2.8	1.9	2.4

การที่ระดับการเปิดรับสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อาจจะอธิบายได้ว่า เนื่องจากเขตที่ทำการวิจัยนี้อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่าง ๆ รวมทั้งทางด้านการเมืองด้วย อิทธิพลจากสิ่งอื่นของเมืองหลวงส่งผลต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นที่ทำการวิจัย ทำให้สื่อมวลชนไม่มีอิทธิพลในด้านนี้ หรืออีกแง่หนึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านอื่น ๆ ซึ่งมิใช่การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ผลที่ได้อาจจะพบว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เป็นได้

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่า ทฤษฎี Modernizing Style of Life : A Theory ของ Daniel Lerner ที่กล่าวถึงส่วนประกอบด้านต่าง ๆ ของสังคมที่มีระบบการสื่อสารมวลชนนั้น พบว่า ส่วนประกอบของระบบสังคมทางด้านการเมือง โดยใช่การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นตัวชี้ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ไม่อาจจะนำมาใช้อธิบายได้ในสังคมที่ทำการวิจัยนี้ และไม่มี ความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพแห่งการเลื่อนชั้น (mobile personality) แต่สำหรับส่วนประกอบทางด้านเศรษฐกิจสังคมซึ่งใช้ระดับค่านิยมสมัยใหม่เป็นตัวชี้ และส่วนประกอบทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งใช้ระดับการศึกษาเป็นตัวชี้ สามารถอธิบายได้ทั้งในแง่ที่สัมพันธ์กับระดับการเปิดรับสื่อมวลชน และในแง่ที่สัมพันธ์กับโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม